

Soproni Egyetem
Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar

**A MAGYAR FIATALOK NEMZETKÖZI
VÁNDORLÁSÁNAK DEMOGRÁFIAI ÉS
GAZDASÁGI ASPEKTUSAI, KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL A VÁNDORLÁSI
MOTIVÁCIÓKRA**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Ruff Tamás

Sopron

2026

Doktori Iskola: Széchenyi István Gazdálkodás- és
Szervezéstudományok Doktori Iskola

Vezetője: Prof. Dr. Obádovics Csilla

Program: A társadalmi–gazdasági egyenlőtlenségek
összefüggései

Témavezető(k): Prof. Dr. Obádovics Csilla

Dr. Resperger Richárd

.....

Témavezető(k) támogató aláírása

Tartalom

1.	A munka előzményei, aktualitása, a kitűzött célok, hipotézisek	1
1.1.	A munka előzményei, aktualitása	1
1.2.	Kitűzött célok, hipotézisek.....	3
2.	A kutatás tartalmi kérdései, módszere, indoklása.....	5
3.	Eredmények, tézisek	7
3.1.	Új tudományos eredmények.....	7
3.2.	Tézisek	10
4.	Következtetések és javaslatok	12
5.	A szerzőnek az értekezés témaköréhez kapcsolódó tudományos publikációi	14

1. A MUNKA ELŐZMÉNYEI, AKTUALITÁSA, A KITŰZÖTT CÉLOK, HIPOTÉZISEK

1.1. A munka előzményei, aktualitása

Napjainkban a tudományos igényű érdeklődésen túl a közpolitikában, a médiában és a közbeszédben is gyakran találkozhatunk a migráció témájával. Ennek legális és illegális formái az utóbbi évtizedekben az európai kontinensen is széles rétegek számára tették láthatóvá azokat folyamatokat, amelyeknek nagy hatásuk van a gazdasági és társadalmi rendszerek alakulására. Egyes országok állampolgárai nem elvont kategóriaként hallanak a jelenségről, hanem közvetlenül láthatják és tapasztalhatják meg a népesedésre, a gazdasági teljesítményre vagy egyes földrajzi területek fejlettségi állapotára gyakorolt hatásait.

A fent leírt folyamatok Magyarországon is láthatóvá és érezhetővé váltak, a II. világháború után több évtizedig fennálló zárt szocialista társadalmi és gazdasági keretek a rendszerváltással megváltoztak, egy nyitott és egyre globalizálódó világ részévé váltunk. Az Európai Unióhoz való csatlakozás és a nyugat-európai munkaerőpiacok megnyílása hazánkban is sokak számára egy új gondolkodásmódot és élettervezési stratégiát alakított ki, amelyek által a jövő tervezése egy nemzetközi térben zajlik.

Sokféle számadat lát napvilágot, amelyek annak becslésére szolgálnak, hogy hányan hagyhatták el országunkat. Ha abszolút számokat hallunk, első hallásra soknak tűnhetnek ezek a számok, azonban, ha arányokat nézünk, nem biztos, hogy magas arányokról

beszélhetünk. Kérdés, hogy meg lehet-e vagy meg kell-e határozni egy olyan határt, amely felett már károsnak tartjuk a migráció mértékét társadalmunkra nézve? Mitől függ az, hogy pozitív vagy negatív módon viszonyulunk ehhez a jelenséghez?

Számos szempont alapján gondolkodhatunk és vitázhatunk ennek a demográfiai folyamatnak a hatásairól, vagy használhatjuk fel bizonyos érdekartikulációs folyamatokban, de ezek során fontos szem előtt tartani azt, hogy szakmailag alátámasztott adatokat és ezek elemzése révén előálló eredményeket használjunk fel a diskurzusokban. Ne a megérzéseink, ne a szűkebb környezetünkben tapasztalható tendenciák alapján alkossunk véleményt erről a jelenségről, hanem a tudományos munka során összegyűjtött adatok segítségével tegyünk megállapításokat és fogalmazzunk meg következtetéseket.

Disszertációm témaválasztásában egyrészt a fenti okok voltak mérvadóak, azaz a téma aktualitása és az a szándék, hogy az erről szóló párbeszédhez hozzájáruljak olyan adatokkal és szempontokkal, amelyek segíthetik a folyamat részletesebb megértését. Ez azért is fontos véleményem szerint, mert így azoknak az embereknek, családoknak vagy csoportoknak a gondolkodását ismerhetjük meg, akik ezeknek a folyamatoknak a szereplői és alakítói.

Másrészt szakmai munkám során a korábbi években lehetőségem nyílt a négyévente megszervezésre kerülő országos ifjúságkutatási program néhány adatfelvételének adatait elemezni, és ezen belül a magyar fiatalok kivándorlásra vonatkozó terveivel is

foglalkoztam. Az elemzések készítése során tudatosodott bennem a téma fontossága, a többszemponútú megközelítési lehetőség, valamint azok a szűkebb kérdéskörök, amelyek alapját képezték a doktori tanulmányaim alatt végzett munkámnak.

1.2. Kitűzött célok, hipotézisek

A kutatás elején **első célként** tűztem ki azt, hogy a rendelkezésre álló releváns adatbázisok segítségével meghatározzam a 15-29 éves Magyarországon élő fiatalok arányát a nemzetközi vándorlásban.

Második célként törekedtem a fenti célcsoport kivándorlási tendenciájának a feltárására, illetve ennek időbeli alakulására. A kutatás **harmadik céljaként** kíváncsi voltam arra, hogy miért is indulnak útnak, illetve térnek haza a migrációban résztvevők, azaz a vándorlás motivációs elemeit szerettem volna megszerezni. **Negyedik célja** volt a munkának az, hogy a fiatalok körében a migráció gazdasági hatásait ismerjem meg és írjam le.

Hipotézisek:

H1. A Magyarországon élő 15-29 évesek között alacsony a külföldi migrációban résztvevők aránya.

H2. Az életkor és az iskolai végzettség növekedésével nő a mobil fiatalok aránya.

H3. A fiatalok többségének emigrációját a munkavállalási cél határozza meg és nem a tanulási szándék.

H4. A migrációs döntés meghozatalakor a 30 év alatti kivándorlókat inkább baráti kapcsolataik befolyásolják, mint egyéb kapcsolataik.

H5. Területi szempontból a fiatalok az ország fejlettebb régióiból vándorolnak ki egy másik országba.

H6. A visszatérő migránsok a külföldön megszerzett pénzt hazatérés után elsősorban lakhatási céljaik megvalósítására fordítják.

H7. A fiatalok többsége tervezi, hogy a jövőben külföldre menjen dolgozni vagy tanulni.

2. A KUTATÁS TARTALMI KÉRDÉSEI, MÓDSZERE, INDOKLÁSA

Az értekezés keretében a nemzetközi vándorlás szempontjából meghatározó 15-29 éves korosztály külföldre irányuló mobilitását vizsgáltam, részletesen feltártam annak demográfiai és gazdasági jellemzőit a magyar fiatalok körében.

A nemzetközi migráció kutatása nem egyszerű szakmai feladat, sok módszertani kihívással és bizonytalansággal küzd, munkám során ezek összegzésére is sort kerül. Áttekintem azokat az elméleteket, amelyek magyarázatként szolgálnak a jelenség működésének megértésére, illetve azokat az adatforrásokat, amelyeket fel lehet használni a migrációs folyamatok nyomon követésére.

Kutatásom során a 2016. évi mikrocenzus, a 2022. évi népszámlálás, a 2000 óta négyévente megszervezett országos ifjúságkutatás és a „Visszatérő migráció – szelekciók, okok és hatások” elnevezésű primer kutatás nemzetközi vándorlással kapcsolatos adatait elemeztem, amelyek segítségével bemutatom a Magyarországon élő, fenti célcsoport jellemzőit. A vándorlási folyamatokban résztvevők számának és arányának meghatározásán túl vizsgálom az emigrációt és a visszatérést erősítő motivációkat, ezek hátterében meghúzódó faktorokat, a migránsok kapcsolatrendszerének hatását, a külföldön végzett tevékenységek jellemzőit és a folyamat gazdasági hatásait.

Kutatásom során négy adatbázis adatait elemeztem. A 2016-os mikrocenzus és a 2022-es népszámlálás adatai lehetőséget adtak a hosszú távú migráció mérésére, valamint a nemi, életkori, iskolázottsági és regionális különbségek feltárására. A Magyar Ifjúság Kutatás 2000–2020 közötti adatfelvételei képet adtak a fiatalok migrációs szándékairól, külföldi munkatapasztalatairól és tanulmányi célú mobilitásáról. A negyedik adatforrás a „Visszatérő migráció – szelekció, okok és hatások” című primer kutatás volt, amelynek adatai alapján főkomponens-analízissel és regressziós modellel vizsgáltam a kivándorlás és hazatérés motivációit, a jövőbeli migrációs terveket, valamint lehetőséget biztosított a visszatérők gazdasági helyzetét megismerni.

3. EREDMÉNYEK, TÉZISEK

3.1. Új tudományos eredmények

A disszertáció empirikus elemzései több ponton járulnak hozzá a fiatalok nemzetközi migrációjának hazai szakirodalmához. Az új és újszerű tudományos eredmények nem egyetlen módszertani újításban ragadhatók meg, hanem **különböző, nagymintás és primer adatfelvételek összehangolt, célzott alkalmazásában**, valamint a **15–29 éves fiatal korosztály migrációs és visszatérési folyamatairól alkotott kép részletesebb, árnyaltabb értelmezésében**.

3.1.1. A fiatalok külföldi migrációjának mértékére és szerkezetére vonatkozó empirikus becslések pontosítása

A Mikrocenzus 2016 és a Népszámlálás 2022 migrációs adatainak részletes, korszecifikus elemzése lehetővé tette a 15–29 éves korosztály migrációs jellemzőinek mélyebb vizsgálatát. A korábbi publikációk jellemzően e korcsoportot szélesebb életkori összehasonlítások részeként kezelték, míg ez disszertáció **önálló elemzési egységként vizsgálja a fiatalokat**, feltárva a migráció demográfiai, területi és társadalmi összefüggéseit.

Az empirikus eredmények alapján megállapítható, hogy a hosszabb távú külföldi tartózkodás a fiatalok kis részét érintő jelenség,

ugyanakkor a migrációs tapasztalatok és tervek jelentős differenciáltságot mutatnak életkor, iskolai végzettség és lakóhely szerint. Elsősorban az idősebb fiatalok, a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők, valamint a budapesti, közép-magyarországi, dél-dunántúli és dél-alföldi régiókban élők körében gyakoribb a külföldi tapasztalat. A célországok regionális mintázata szintén eltérő: az Ausztria felé irányuló migráció elsősorban a nyugat-dunántúli térséghez, az Egyesült Királyság az észak-magyarországi és dél-alföldi régiókhoz, míg Németország főként az alföldi térségekhez kapcsolódik.

Ezek az eredmények empirikusan elkülönítik a tényleges migrációt a migrációs potenciáltól, és hozzájárulnak a fiatalok migrációjáról szóló közbeszéd és szakirodalom pontosításához.

3.1.2. A migrációs mintázatok demográfiai és területi differenciáltságának feltárása

A disszertáció elemzései igazolják, hogy a fiatalok nemzetközi migrációja **nem homogén jelenség**, hanem markánsan szelektív folyamat. Az életkor, az iskolai végzettség és a lakóhely térségi jellemzői egyaránt jelentős szerepet játszanak a külföldi mobilitásban. A fejlettebb régiókból és városi térségekből származó fiatalok felülreprezentáltak a migrációban, ami összekapcsolja a fiatalok mobilitását a hazai területi egyenlőtlenségek rendszerével.

3.1.3. A migrációs döntések motivációs szerkezetének többdimenziós értelmezése

A Központi Statisztikai Hivatal adatfelvételei mellett a Magyar Ifjúság Kutatás és a visszatérő migrációt vizsgáló primer adatfelvétel eredményeinek összevetése lehetővé tette a migrációs döntések mögött álló motivációk strukturált elemzését. Az empirikus vizsgálatok alapján a kivándorlási motivációk háttérben három meghatározó dimenzió azonosítható:

- 1) az anyagi és jóléti szempontok, amelyek a magasabb fizetéshez, jobb életkörülményekhez és karrierlehetőségekhez kapcsolódnak;
- (2) a családi és munkaerőpiaci kényszerek, amelyek a partner, gyermek és munkakeresési problémák szerepét foglalja magában; valamint
- (3) a tapasztalatszerzési és tanulmányi tényezők.

Az eredmények rámutatnak arra, hogy a fiatalok migrációs döntései nem kizárólag gazdasági racionalitás mentén szerveződnek, hanem komplex, egymással összefonódó motivációs struktúrák eredményei.

A disszertáció kimutatja, hogy a visszatérést ösztönző tényezők négy dimenzióba sorolhatók:

- (1) kudarcos visszavándorlás,
- (2) érzelmi–racionális okok,
- (3) innovatív tényezők,
- (4) családi motivációk.

3.1.4. A visszatérő migráció motivációinak és gazdasági következményeinek empirikus feltárása

A „Visszatérő migráció – szelekciók, okok és hatások” című kutatás adatainak elemzése új tudományos eredményeket szolgáltat a hazatérő fiatalok motivációiról és gazdasági helyzetéről.

A gazdasági elemzések alapján megállapítható, hogy a visszatérők abszolút többsége rendelkezik külföldön szerzett megtakarítással, amelynek mértéke korcsoportok és településtípusok szerint szignifikáns eltéréseket mutat. Az idősebb és kisebb településekről kivándorlók nagyobb arányban térnek haza megtakarítással, míg a fiatalabb budapestiek körében ez kevésbé jellemző, elsősorban a tanulási célú migráció magasabb aránya miatt.

A megtakarítások felhasználása elsősorban a mindennapi kiadások fedezésére és lakhatási célokra irányul, míg vállalkozásindításra csak elenyésző mértékben kerül sor. Ez az eredmény a migráció és a hazai életpálya-alakítás közötti kapcsolat értelmezéséhez járul hozzá.

3.2. Tézisek

T1. A nemzetközi migráció a 15–29 éves magyar fiatalok kis részét érintő jelenség, ugyanakkor **demográfiai, iskolázottsági és területi szempontból erősen szelektív folyamat**, amelyben a magasabb

iskolai végzettségű, idősebb és a fejlettebb, központi régióban élő fiatalok felülreprezentáltak.

T2. A fiatalok migrációs döntései és tervei **komplex motivációs struktúrák mentén szerveződnek**, amelyekben a gazdasági tényezők meghatározó szerepe mellett a társas kapcsolatok, az élethelyzet és a tapasztalatszerzés is önálló magyarázó erővel bír.

T3. A visszatérő migráció nem kizárólag kényszerű vagy sikertelen migrációs pályák következménye, hanem gyakran **tudatos életpálya-döntés**, amelyben a külföldön szerzett erőforrások hazai hasznosítása kiemelt szerepet játszik.

4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A szakirodalomban ismertetett szempontok egyértelműen rámutatnak arra, hogy a migráció vizsgálata összetett és módszertanilag kihívást jelentő feladat. Ennek oka nemcsak a modern mobilitási lehetőségekben keresendő, amelyek révén a migránsok gyorsan és rugalmasan képesek tartózkodási helyet változtatni, hanem abban is, hogy a vándorlás iránya sokszor többirányú, valamint időbeli mintázata sem egyszeri alkalom minden esetben.

E folyamatok időbeli és térbeli rögzítése jelentős nehézséget okoz az illetékes szakmai intézmények számára, különösen azért, mert mindehhez elengedhetetlen lenne maguknak a migrációban részt vevő személyeknek az együttműködése, ami nem minden esetben valósul meg.

Noha a nemzetközi szervezetek már korán felismerték a demográfiai jelenség jelentőségét, és törekedtek közös definíciók, illetve harmonizált módszertani ajánlások megfogalmazására, mindmáig nem jött létre egységesen alkalmazott terminológia és eszköztár. A nemzeti adatgyűjtési rendszerek heterogenitása, valamint az állampolgári bejelentési fegyelem hiányosságai miatt a nyilvántartások gyakran nem a migráció tényleges volumenét tükrözik, csupán annak egy szeletét.

A primer empirikus kutatások eredményei képesek árnyalni és kiegészíteni az adminisztratív adatbázisok létszámadatait, valamint a motivációk részletes feltárásában is segítséget tudnak nyújtani, de a

migránsok pontos számának meghatározására ezek sem alkalmasak. A jövőben ezért kiemelt fontosságú lenne a nemzetközi migráció egységes definíciójának megalkotása, majd ennek alapján közös kutatási és adatgyűjtési módszertanok kidolgozása. Mindez azért is nélkülözhetetlen, mert a migráció jelensége dinamikusan változik, és az új tendenciákra a közigazgatási és kutatói szférának egyaránt adekvát módon kell reagálnia.

A 2016. évi mikrocenzus és a 2022. évi népszámlálás adatai alapján megállapítható, hogy a magyarországi 15-29 éves korosztályon belül a migrációs tapasztalattal rendelkezők aránya kicsi. Hozzá kell azonban rögtön tenni azt, hogy ezek az arányok és az értekezésben feltüntetett számok csak a Magyarország területén élő fiatalokra vonatkoznak.

A területi alapú elemzések differenciáltságot mutattak a vándorlási mintázatokban, amelyek mögött társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek feltételezhetőek. Ezek nagymértékben hatással vannak azokra a lehetőségekre és tervekre, amelyekkel a potenciális migránsok rendelkeznek, és végső soron eldöntik, hogy kik indulnak el vagy éppen nem indulnak el másik országba. A jövőbeli hazai gazdasági fejlesztések szempontjából nem lehet figyelmen kívül hagyni ezeket az információkat, és további részletes vizsgálatok, illetve célzott munkaerő-piaci programok segítségével a kivándorlásban érintett rétegeket integrálni kell a hazai munkaerőbe.

5. A SZERZŐNEK AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓI

Kiss-Kozma Georgina, Ruff Tamás: Emigration Intentions Among Hungarian Youth
SZOCIOLÓGIAI SZEMLE 34 : 2 pp. 55-74. , 20 p. (2024)

Kiss-Kozma Georgina, Ruff Tamás: Should I Stay or Should I go? Migration Potential Among Hungarian Youth
YOUTH AND GENERATION STUDIES 1 : 1 pp. 16-36. , 21 p. (2024)

Ruff Tamás: A fiatalok vándorlási motivációi nemzetközi összehasonlításban: (Migration Motivations of Young People in International Comparison)
In: Simándi, Irén (szerk.) Harminc éves a Kodolányi János Egyetem 2. : Társadalom és ember
Székesfehérvár, Magyarország : Enigma 2001 (2023) 281 p. pp. 62-72. , 11 p.

Ruff Tamás: A magyar fiatalok migrációs mintázata
In: Koncz, István; Szova, Ilona (szerk.) A PEME XXV. PhD konferenciájának előadásai : Húsz év – 25 PhD-konferencia : Húsz év az európai Magyarország tudományos megújulása és a fiatal kutatók szolgálatában
Budapest, Magyarország : Professzorok az Európai Magyarorszáért Egyesület (2023) pp. 191-198. , 8 p.

Ruff Tamás: A migráció mérésének módszertani nehézségei: Methodological Difficulties in Measuring Migration
In: Obádovics, Csilla; Resperger, Richárd; Széles, Zsuzsanna; Tóth, Balázs István (szerk.) TÁRSADALOM – GAZDASÁG – TERMÉSZET: SZINERGIÁK A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSBEN (Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából) : Konferenciakötet

Sopron, Magyarország : Soproni Egyetem Kiadó (2023) 593 p. pp. 65-72. , 8 p.

Kiss-Kozma Georgina, Ruff Tamás: A magyarországi fiatalok tizedik legégetőbb problémája: külföldre vándorlás, kivándorlás
In: Pillók, Péter; Székely, Levente (szerk.) Kívánj tized!: A magyarországi fiatalok nemzedéki önreflexiója és jövőképe
Budapest, Magyarország: Nemzeti Ifjúsági Tanács (2022) 219 p. pp. 195-214., 20 p.

Ruff Tamás: Mobilitási tervek és gyakorlatok
In: Székely, Levente (szerk.) Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején: Tanulmánykötet a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 eredményeiről
Budapest, Magyarország: Enigma 2001 (2021) 277 p. pp. 141-158. , 18 p.

Ruff Tamás: Ifjúsági mobilitás: hajlandóság, lehetőségek és tervek
In: Székely, Levente (szerk.) Magyar Ifjúság 2012: tanulmánykötet
Budapest, Magyarország: Kutatópont (2013) 358 p. pp. 152-178., 27 p